

Toelichting Hemelwaterverordening Súdwest-Fryslân 2023

Algemene toelichting

Met de inwerkingtreding van de Wet verankering en bekostiging gemeentelijke watertaken per 1 januari 2008 is onder andere de Wet milieubeheer gewijzigd. In artikel 10.32a van de Wet milieubeheer staat dat gemeenteraden in het belang van de milieubescherming bij verordening regels kunnen stellen aan het lozen van afvloeiend hemelwater en grondwater in de openbare vuilwaterriolering, maar ook in het openbare hemelwaterstelsel of openbare ontwateringsstelsel. Hiermee is een instrument geboden om de gemeentelijke watertaken (zorgplichten) vorm te geven. De wet geeft een bevoegdheid. Dit betekent dat gemeenten niet verplicht zijn een verordening voor het lozen van hemel- en grondwater in de riolering te hebben.

Een gemeente legt haar rioleringsbeleid vast in het gemeentelijk rioleringsplan, in dit geval het Watertakenplan Súdwest-Fryslân 2023-2027. Hemel- en grondwaterlozingen in de riolering zijn geregeld in het Besluit lozing afvalwater huishoudens, het Besluit lozen buiten inrichtingen en het Activiteitenbesluit milieubeheer. Over de riolering en de aansluiting van bouwwerken op de openbare riolering staan voorschriften in het Bouwbesluit 2012. De onderhavige verordening is aanvullend en is niet in strijd met plichten die elders zijn vastgelegd. Bij strijd zou de hogere regeling - de "lozingsbesluiten" en het Bouwbesluit - voorgaan.

Situatie in Súdwest-Fryslân

Het Watertakenplan Súdwest-Fryslân 2023 - 2027 (hierna te noemen 'Wtp 2023-2027') beschrijft hoe in Súdwest-Fryslân de aankomende jaren invulling wordt gegeven aan de wettelijke watertaken en hoe dit bijdraagt aan de ambitie om een gezonde en klimaatbestendige gemeente te zijn. Daarnaast anticipeert de gemeente op klimaatverandering door maatregelen robuuster en groter te dimensioneren en uit te voeren dan strikt noodzakelijk om enkel aan de 'norm' te voldoen. Om dit te bereiken zijn er voor afvalwater, hemelwater en grondwater verschillende maatregelen vastgesteld in het Wtp 2023-2027 die de gemeente kan nemen om wateroverlast te beperken. Eén van de maatregelen is het afkoppelen van hemelwaterafvoeren, wat helpt tegen wateroverlast en verdroging, vervuiling door riooloverstorting op oppervlaktewater en mogelijkheden schept voor het lokaal benutten van hemelwater.

Om de bestaande doelstellingen uit het Wtp 2023 - 2027 voor hemelwater te bereiken heeft de gemeente Súdwest-Fryslân de voorliggende hemelwaterverordening opgesteld op grond van artikel 10.32a Wet milieubeheer.

Voor hemelwater is één van de maatregelen om bij alle nieuwbouwprojecten het afvalwater en het hemelwater verplicht direct van elkaar te scheiden. Per locatie wordt bekeken op welke wijze het hemelwater het best kan worden verwerkt. Voor bestaande gebouwen en percelen geldt dat de gemeente het hemelwater, als zij dat op het moment al doet, blijft inzamelen en transporteren via de gemeentelijke riolering. Indien doelmatig koppelt de gemeente verhard oppervlak af en voert het water af naar oppervlaktewater.

Voor de meeste bedrijven gelden de regels uit het Activiteitenbesluit milieubeheer. Hieruit volgt onder andere dat hemelwater niet op gemengde riolering mag worden aangesloten als het redelijkerwijs mogelijk is om het hemelwater te infiltreren in de bodem, of te lozen op het oppervlaktewater of een hemelwaterstelsel. Niet alle verharde oppervlakken zijn geschikt om direct af te koppelen en het hemelwater direct te lozen op oppervlaktewater of in de bodem. Indien er een indicatie is dat grond- of oppervlaktewater verontreinigd kan raken als gevolg van het infiltreren of lozen van (afstromend) hemelwater, dan dient overleg gevoerd te worden met de gemeente en het Wetterskip Fryslân. Voor bedrijven is dus maatwerk nodig.

In gebieden met drukriolering zal de gemeente géén hemelwater inzamelen. Particulieren verwerken het hemelwater bij voorkeur op eigen terrein of voeren het af naar het oppervlaktewater. Het hemelwater mag niet worden aangesloten op de drukriolering, omdat de drukriolering dan overbelast wordt en pompstoringen optreden.

Omgevingswet

De bepalingen in deze hemelwaterverordening zijn zodanig opgesteld dat ze voldoen aan de eisen uit de Omgevingswet. In de artikelsgewijze toelichting komt dit nader aan bod.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel 1 Begripsomschrijvingen

In dit artikel worden de in deze verordening gehanteerde begrippen omschreven.

Artikel 2 Vereisten hemelwaterberging bij nieuwbouw

Eerste lid

Kern van de hemelwaterverordening is dat er bij nieuwbouw, dat wil zeggen nieuwbouw, herstructurering, herbouw of uitbreiding van bestaande woningen, ofwel bij inbreiding- als uitbreidingslocaties, een verplichting geldt om een waterberging aan te leggen en in stand te houden. Dit om wateroverlast te beperken en schade aan woningen en vitale infrastructuur te voorkomen. In een ontwerp voor nieuwbouw dient dus rekening te worden gehouden met het aanleggen van een waterberging. Uit het Wtp 2023-2027 volgt dat in- en uitbreidingen niet mogen leiden tot een substantiële toename van de vuilemissie en ook niet tot het vergroten van de kans van water-op-straat. Om beide doelstellingen te bereiken wordt bij alle nieuwbouwprojecten het afvalwater en het hemelwater direct van elkaar gescheiden gehouden. Hierdoor wordt hemelwater ook niet meer aangeboden aan de zuiveringsinstallatie (RWZI).

Geen hemelwater mag worden aangesloten op het openbare vuilwaterriool, op drukriolering of op een IBA.

Tweede lid

In het Wtp 2023 - 2027 is geen minimale bergingseis opgenomen. Per locatie wordt bekeken op welke wijze het hemelwater het best kan worden verwerkt, zodanig dat aan alle doelstellingen wordt voldaan. Uitgangspunt is hydrologisch neutraal bouwen, wat wil zeggen dat de waterhuishoudkundige situatie na de bouw niet afwijkt van de situatie voor de bouw.

Aansluitend bij de Leidraad Watertoets van het Wetterskip Fryslân betreft de toename verhard oppervlak het verhard oppervlak in de toekomstige situatie minus de verharding in de bestaande situatie. Wanneer een bestaande woning met een oppervlak van 100m² wordt gesloopt en er komt een nieuw gebouw voor terug met een oppervlak van 300m² dan neemt het verhard oppervlak toe met 200m².

Het teveel aan hemelwater moet in de berging worden opgevangen. Van daar kan het bij voorkeur in de bodem infiltreren¹ of langzaam (vertraagd) worden afgevoerd. De berging bestaat bijvoorbeeld uit infiltratie en/of wadi en/of retentievijver met een noodoverloop naar oppervlaktewater. De benodigde omvang van de berging wordt vooral bepaald door de grootte van het verharde oppervlak (daken en verhardingen) die op de berging afwateren. Daarnaast is de omvang afhankelijk van het soort berging, de bodemgesteldheid en lokale omstandigheden.

Voorbeeld van een berging: een wadi

De term wadi is afkomstig uit het Midden-Oosten en staat voor een rivier die vrijwel altijd droog staat. Een wadi is een (met gras begroeide) ondiepe brede greppel voor infiltratie en eventueel afvoer van hemelwater. Tijdens droog weer heeft de wadi bijna het uiterlijk van een grasveld. Bij neerslag stroomt hemelwater in de wadi, waar het in de bodem kan infiltreren. Veelal is de wadi voorzien van een overlaat (slok-op) om overstroming bij hevige neerslag te voorkomen.

Het perceel of gebied moet een regenbui kunnen verwerken die gemiddeld eens per 25 jaar voorkomt (T = 25). Op basis daarvan kunnen specialisten uitrekenen hoeveel berging er nodig is. Bij grootschaliger ontwikkelingen dient de watertoets doorlopen te worden. Wetterskip Fryslân heeft haar beleid vastgelegd in de Leidraad Watertoets. Het Wetterskip kan aangeven met welke 'regenbuien' en uitgangspunten rekening dient te worden gehouden. In veel gevallen zal 50 mm berging nodig zijn, maar dat kan, afhankelijk van de locatie, ook meer zijn.

Een berging van 50 mm betekent dat er voor elke extra m² verhard oppervlak - dus na aftrek van het verhard oppervlak dat er voor de realisatie van het plan al was - en voor de openbare weg, 50 liter water moet worden geborgen. De oude bebouwing dient daarbij als vertrekpunt voor het extra m² verhard oppervlak.

Wanneer de watertoets niet van toepassing is, geldt een vaste bergingseis van 50 mm.

¹ Gezien de natuurlijke bodemsamenstelling is dat veelal niet mogelijk wat kan betekenen dat daar bij het bouwrijp maken rekening mee gehouden moet worden.

Indien de minimale eis niet haalbaar is en/ of de ontwikkelaar van mening is dat een andere bergingseis volstaat dan dient dat gemotiveerd te worden aangetoond.

Rekenvoorbeeld

In veel gevallen is circa 50 mm berging nodig. Dit betekent dat voor elke m² extra verhard oppervlak 50 liter water moet worden geborgd. Of andersom, er is 1 m³ berging nodig voor elke 20 m² verhard oppervlak, ofwel 500m³ per hectare verhard oppervlak.

De waterberging kan veel ruimte in beslag nemen, maar is ook een kans om het gebied aantrekkelijker te maken. Hoe minder verhard oppervlak, hoe minder waterberging er nodig is. Dit kan bijvoorbeeld door het toepassen van groen, waterdoorlatende verharding en groene daken. Groen - waaronder ook groendaken - valt namelijk niet onder het begrip verhard oppervlak (zie artikel 1). Aanleg van groendaken kan dus ook leiden tot een reductie van de bergingsopgave (minder dan 50 mm).

Enkele voorbeelden: hoe te realiseren

Bij een minimale bergingseis van 50 mm dient bij 60m² verharding (dakoppervlak) in totaal 3 m³ (0,05 m x 60 m² = 3m³) hemelwater geborgen te worden in een voorziening.

Onderstaand zijn enkele voorbeelden uitgewerkt.

Daarnaast zijn andere ondergrondse voorzieningen denkbaar, zoals **kunststof infiltratiekratten** (ook toe te passen onder parkeerplaatsen of -terreinen) of **hemelwaterbuffering** voor hergebruik zoals het spoelen van het toilet. Een voorziening voor hergebruik dient overgedimensioneerd te worden, aangezien deze beging niet binnen twee etmalen weer volledig beschikbaar is. Dit is maatwerk en dient afgestemd te worden met de gemeente.

Hoeveelheid te bergen afgekoppeld water na een heftige bui: **3 m³**

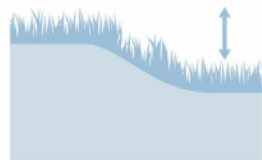

Wadi

Als je voor een wadi kiest, moet deze minimaal **18,2 m²** groot zijn.

Voor de berekening gaan wij uit van een rechthoekige wadi die minimaal 30cm diep is en een talud heeft van 1:2; dat laatste betekent dat als de wadi 30cm diep is, de

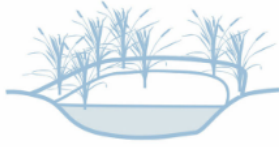
hellingen aan alle vier zijden 60cm breed zijn en de gehele wadi dus minstens 120cm lang en breed is.

Verdiept grasveld

Als je voor een verdiept grasveld kiest, moet dit minimaal **28,0 m²** groot zijn.

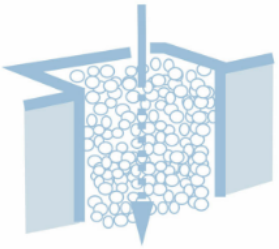
Voor de berekening gaan wij uit van een rechthoekig grasveldje dat 15cm dieper is aangelegd dan de tuin eromheen.

Regenwatervijver

Als je voor een regenwatervijver kiest, moet deze minimaal **12,0 m²** groot zijn.

In de berekeningen gaan wij uit van mogelijke peilwisseling van 30cm.

Grindstrook

Als je voor een grindstrook kiest, moet deze minimaal **24,5 m²** groot zijn.

In deze tool is gerekend met een grindstrook van 50cm diep.

2

Bij woningen met een hemelwaterberging en/of infiltratie op het perceel, mag alleen de piek van grote regenbuien naar de openbare weg worden afgevoerd (als de berging vol is). Voorwaarde is dat de berging voldoende groot is en goed functioneert. Vanuit de berging infiltreert het regenwater in de bodem of wordt vertraagd naar oppervlaktewater afgevoerd. Alleen bij zeer hevige regenval raakt de berging vol en mogen piekafvoeren naar de riolering of openbare weg worden afgevoerd. Dit moet meestal bovengronds gebeuren (afvoer over maaiveld). Als de openbare hemelwatervoorzieningen bovengronds zijn (zoals goten), dan moet de overloop ook bovengronds zijn. Bij ondergrondse voorzieningen, zoals openbare regenwaterriolering, heeft het ook de voorkeur om het surplus bovengronds aan te leveren. Het water stroomt vervolgens via de kolken in de openbare voorziening.

NB: daarnaast is bij bepaalde ontwikkelingen, naast een hemelwaterberging per perceel, ook een watertoets nodig. De watertoets is een verplicht onderdeel in het geval van een planwijziging of een buitenplanse planafwijking waarmee het Wetterskip de voorgenomen ontwikkeling toetst aan de gevolgen voor de waterhuishouding. De resultaten van de watertoets moeten onderdeel worden van de voorgenomen ontwikkeling. Ook onder de Omgevingswet is dit proces vastgelegd maar dan onder de noemer 'weging van het waterbelang'.

Een hemelwaterberging heeft een maximale capaciteit dat op een bepaald moment bereikt wordt als het geborgen water niet wordt geloosd. De hemelwaterberging wordt niet aangesloten op het openbare vuilwaterriool of op drukriolering, waardoor de waterberging voorzien moet zijn van een bodeminfiltratiesysteem of een (vertraagde) afvoer naar het oppervlak om geleegd te kunnen worden voor continue gebruik. De hemelwaterberging moet daarvoor het geborgen water binnen maximaal twee etmalen kunnen infiltreren in de bodem of vertraagd kunnen afvoeren. Hiervoor kan het onder andere nodig zijn tijdens de aanleg van de hemelwaterberging bodemverbeteringen toe te passen.

In het geval van extreme neerslag moet er een overloop aanwezig zijn waarmee het overtollige water kan worden afgevoerd van de hemelwaterberging en het terrein naar de openbare ruimte. Hiermee moet worden voorkomen dat schade ontstaat aan de percelen en woningen van eigenaren. Voor zover dit niet zonder ingrijpende maatregelen en hoge kosten mogelijk is kan gebruik worden gemaakt van de ontheffingsmogelijkheid uit het vijfde lid. De ontwikkelaar dient daarbij aan te tonen dat een situatie zonder overloop niet leidt tot overlast en schade. Dit is niet de verantwoordelijkheid van de gemeente, ook niet wanneer ontheffing is verleend. Benadrukt dient te worden dat altijd rekening dient te worden gehouden met de regels van het burendrecht, in het bijzonder met titel 4 van Burgerlijk Wetboek Boek 5.

² Bron: [Calculator regenwaterberging \(huisjeboompjebeter.nl\)](https://www.huisjeboompjebeter.nl)

Derde lid

Het college kan ontheffing verlenen van hetgeen bepaald in artikel 2. Dit kan aan de orde zijn als er geen hemelwaterberging kan worden aangelegd en er niet redelijkerwijs op andere wijze in hemelwaterberging kan worden gerealiseerd op het perceel van de eigenaar. Ook kan ontheffing worden verleend voor het op onderdelen afwijken van de verordening. Bijvoorbeeld omdat de perceeleigenaar een deel van het hemelwater wil hergebruiken voor eigen doeleinden of als er vanwege de dichtheid van de bebouwing geen bovengrondse overloop naar de openbare ruimte mogelijk is zonder ingrijpende maatregelen en hoge kosten. De ontwikkelaar heeft dan eventueel ook de mogelijkheid om elders in de omgeving een hemelwaterberging aan te leggen, hiervoor is dus voorzien in maatwerk. Altijd is afstemming met de gemeente noodzakelijk waarbij het college voor het verlenen van de ontheffing de doelstellingen van het Wtp 2023 - 2027 in acht moet nemen.

Artikel 3 Afkoppeling bestaande bebouwing bij rioolvervanging

In bestaand stedelijk gebied zamelt de gemeente het (overtollige) hemelwater in. Indien doelmatig koppelt de gemeente verhard oppervlak af en voert het water af naar het oppervlaktewater. Tijdens de uitvoering wordt omwonenden de mogelijkheid geboden mee te werken aan het afkoppelen van particulier terrein.

Eerste lid

Het is in beginsel verplicht om mee te werken aan afkoppeling bij de realisatie van een gescheiden rioolstelsel door de gemeente, bijvoorbeeld afkoppeling van het dakoppervlak aan de voorzijde van de woning bij rioolvervangingsprojecten waarbij de huidige openbare gemengde riolering vervangen wordt.

Tweede lid

De eigenaar van een perceel mag een afkoppeling als bedoeld in dit artikel ook zelf op een later tijdstip en op eigen kosten uitvoeren. De uitvoering dient dan wel plaats te vinden binnen twaalf maanden nadat hierover overeenstemming is bereikt met de gemeente. Desgevraagd moet de afkoppeling aangetoond kunnen worden door middel van foto's en/of een situatieschets.

Artikel 4 Voorschriften

Dit artikel behoeft geen nadere toelichting.

Artikel 5 Toezicht

Voor het handhaven van gemeentelijke verordeningen geldt altijd de mogelijkheid om een last onder dwangsom of een last onder bestuursdwang op te leggen, via hoofdstuk vijf van de Algemene wet bestuursrecht. De last onder bestuursdwang komt voor dit type overtreding het eerst in aanmerking, het gewenste doel (namelijk afkoppelen) dient namelijk alsnog bereikt te worden.

Artikel 6 Inwerkingtreding

Dit artikel behoeft geen nadere toelichting.

Artikel 7 Overgangsrecht

Dit artikel behoeft geen nadere toelichting.

Artikel 8 Citeertitel

Dit artikel behoeft geen nadere toelichting.

Leidraad Watertoets

De benodigde (over) capaciteit kan worden berekend met behulp van de volgende methode. De maatgevende bui is 50mm. Voor een toename van verharding van 1000m² is een opvangcapaciteit nodig van 50m³. De inhoud van de berging moet vervolgens worden afgevoerd om de bergingscapaciteit zo snel mogelijk weer beschikbaar te krijgen. Dit mag met een maximale afvoer van 1,33l/s/ha. Het is wel belangrijk om in het watertoetsproces duidelijk te maken dat het gaat om een berging die na afloop van een neerslaggebeurtenis weer leegstroomt. De initiatiefnemer en WF moeten afspraken maken over wanneer het bassin leegstroomt (bijvoorbeeld als het peil in het oppervlaktewater weer gezakt is naar een bepaald peil). Deze methode kan niet worden gebruikt voor plannen in de categorie *compensatie is maatwerk*, voor die gevallen bepaalt Wetterskip Fryslân de benodigde compensatie per geval.